

УДК 336.2:339.5

МИТНО-ТАРИФНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Голинський Ю.О., Павелчак А.В.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Митний тариф є одним із найбільш розповсюджених регуляторів зовнішньоекономічної діяльності. За його допомогою майже всі країни світу вирішують різноманітні завдання: від захисту вітчизняного виробника до поповнення державного бюджету за рахунок коштів, вилучених на кордоні Митний тариф вважається ціновою категорією, яка вимагає індивідуального підходу до обґрунтування мита за кожним конкретним товаром на основі аналізу національних та інтернаціональних витрат і цін. Відтак, у статті досліджені особливості митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та шляхи його удосконалення.

Ключові слова: тариф, мито, регулювання, митна справа, зовнішньоекономічна діяльність.

Постановка проблеми. Митно-тарифне регулювання є найважливішим механізмом державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Головним завданням постає захист вітчизняної економіки від зовнішньо-негативних впливів. Але з посиленням інтеграційних процесів у світовій економіці встановлюються щоразу новіші вимоги до розвитку та функціонування національних економічних систем, зокрема у сфері митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Світова економічна наука відводить державі одну з провідних ролей у розробці і реалізації національної зовнішньоторговельної політики.

Основними серед усіх чинників впливу на міжнародну економічну діяльність та митні органи є глобалізація та інформаційні технології. Реальна статистика зменшення митних платежів багатьох країн світу на тлі збільшення їх торговельних обсягів зумовлюють зростання адміністративних витрат на відповідні процедури, якщо своєчасно не застосовувати заходи щодо їх зменшення як для митниці, так і для торгівлі. Це дає підстави зарубіжним фахівцям стверджувати, що митна справа відіграє одну з головних ролей в регулюванні міжнародних торговельних операцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У своїх працях українські вчені досліджували загальні проблеми щодо системи митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Серед них можна виділити В.М. Суторміна, В.М. Федосова, В.Л. Андрущенко, В.С. Будкіна, І.В. Бураковського, А.С. Філіпенка, О.Г. Білоруса, Д.Г. Лук'яненко, О.М. Гончаренка, О.Д. Василика, О.П. Гребельника, О.Б. Єгорова, В.М. Опаріна та В.Р. Сіденка.

Використання різноманітних підходів до оцінювання фіскальної ефективності системи тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в цілому присутнє в роботах В.П. Мартинюка, В.М. Мельника, Т.Д. Ліпіхіної, І.С. Луценко, В.П. Хомутенко, В.В. Немченко та ін.

Суттєвий внесок у теорію та практику застосування методів тарифного регулювання ЗЕД митницями України зробили вчені та фахівці митної справи І.Г. Бережнюк, В.П. Науменко, П.В. Пашко, В.В. Суворов, С.С. Терещенко, Т.М. Рева та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Потрібно зауважити, що недостатньо дослідженим залишається питання стосовно шляхів удосконалення адміністрування механізму митно-тарифного регулювання ЗЕД.

Необхідно надалі дослідити питання обґрунтованого підтвердження митної вартості з дотриманням вимог чинного законодавства, ризиків митно-тарифного регулювання, модернізації розвитку інституту уповноваженого економічного оператора ЗЕД, що є важливим як з наукового, так і з практичного погляду. Від їх ефективного вирішення залежить рівень митної безпеки – складової економічної безпеки національної економіки.

Мета статті. Метою статті є дослідження особливостей митного регулювання в Україні та світі, визначення проблем та шляхів удосконалення митно-тарифного регулювання для створення сприятливих умов подальшого розвитку країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблеми митного тарифного регулювання привертають до себе все більше уваги фахівців та урядовців. Міжнародний досвід свідчить, що митні органи здатні забезпечувати 10–30% надходжень до державного бюджету. Відтак, ці кошти мають величезну вагу, оскільки можуть потім спрямовуватися на фінансові, соціальні та інші видаткові програми.

Митний тариф є одним із найбільш розповсюджених регуляторів зовнішньоекономічної діяльності. За його допомогою майже всі країни світу вирішують різноманітні завдання: від захисту вітчизняного виробника до поповнення державного бюджету [1].

Митний тариф вважається ціновою категорією, яка вимагає індивідуального підходу до обґрунтування мита за кожним конкретним товаром на основі аналізу національних та інтернаціональних витрат і цін. За ситуації, коли митний тариф визначається на основі різниці між світовими і національними цінами, він виконує стимулюючу функцію, тобто вирівнює умови конкуренції для імпортованих і національних товарів, але не створює переваг для жодного з них. Коли мито встановлюється вище різниці між національними і світовими цінами, тобто обмежує ввезення на національний ринок імпортованих товарів, тоді митний тариф виконує протекціоністську функцію. Але в випадку, якщо ввізне мито встановлене нижче різниці між

національними і світовими цінами, то створюються сприятливі умови для іноземних товарів і стимулює імпорт товарів до країни.

Тариф як інструмент регулювання впливає, перш за все, на витрати виробництва і торговельний прибуток, завдяки чому забезпечується можливість прямого та опосередкованого втручання держави у сферу підприємництва і приватних економічних інтересів з метою корегування напрямів зовнішньоторговельної діяльності підприємств [2].

Комплекс заходів, який спрямований на формування митного тарифу, застосування інших видів мита та податків у зовнішньоекономічній діяльності визначає митно-тарифну політику [3].

На сучасному етапі питання митної політики України залишаються актуальними, тому відповідно до Програми діяльності уряду України проводяться заходи, які спрямовані на розробку нової редакції Єдиного митного тарифу України. В ньому передбачається: введення диференційованого підходу до рівня митного оподаткування залежно від того, виробляється в країні на недостатньому, достатньому чи надлишковому рівні, застосування односторонніх обмежень імпорту, включаючи підвищення ставок ввізного мита; широкое застосування специфічних та комбінованих ставок мита на товари так званого некрітичного імпорту; введення заходів митно-тарифного захисту сільськогосподарського виробництва України, в тому числі шляхом застосування сезонних ставок; скорочення переліку країн, які користуються пільгами; введення єдиного порядку сплати акцизів та ПДВ для товарів як вітчизняного, так й імпортного виробництва зміна механізму начислення акцизу та ПДВ на імпортні товари [4].

Враховуючи вкрай незадовільний стан розуміння ролі митно-тарифних відносин у процесах державного управління і фактичну відсутність підходів до розкриття структурної перебудови процесів управління митно-тарифними відносинами, доцільно акцентувати увагу на необхідності розвитку таких підходів, які включали б механізми всебічного регулювання відносин між суб'єктами ЗЕД.

З метою захисту національних економічних інтересів у випадках здійснення демпінгового та субсидованого імпорту на митну територію країни товару, що є аналогічним національному чи безпосередньо конкурує з ним, використовуються захисні інструменти в рамках відповідних заходів [5, с. 51].

Існуючі методи регулювання зовнішньої торгівлі можна розділити на тарифні (митні), які ґрунтуються на використанні митних тарифів, та нетарифні – квоти, ліцензії, субсидії, демпінг та ін. Тарифні методи за своєю суттю є економічними й діють через ринковий механізм, тим самим вони спрямовані на здешевлення експорту, подорожчання імпорту, і впливаючи таким чином на фінансові результати діяльності учасників ЗЕД. Мета митно-тарифного регулювання полягає у покращенні конкурентних умов в імпортуєчій країні та захисті національної промисловості, здоров'я населення, охороні навколишнього середовища, моралі, релігії і національній безпеці.

За допомогою митно-тарифного регулювання держава проводить певну зовнішньоекономічну

політику, стимулює ввезення або створює умови для обмеження ввезення чи вивезення відповідних товарів; забезпечує однакові економічні умови як для національного, так і для іноземного товаровиробників.

Також при визначенні обсягів застосовуваних заходів державного регулювання потрібно враховувати: по-перше, рівень підтримки вітчизняних виробників за рахунок обмеження ввезення продукції і стимулювання випуску її на українських підприємствах, по-друге, обсяг потреби в даному виді товару, досліджуючи тенденції зміни обсягу платоспроможного попиту з точки зору зростання реальних доходів населення, по-третє, взяті Україною зобов'язання при вступі до СОТ.

На даний момент однією з найважливіших проблем, яку потрібно розв'язати у митно-тарифному регулюванні якнайшвидше, – це впровадження міжнародних норм і правил, які дадуть змогу перейти до впровадження єдиних стандартів в сфері митної справи та знайти шляхи розв'язання питань, що пов'язані з приєднанням до міжнародних конвенцій із гармонізації та спрощення митних процедур, а також питання процедури спільного транзиту та здійснення поетапного наближення митного законодавства і митних процедур, які застосовуються в Україні, до країн Євросоюзу.

Одним з найбільш дієвих методів захисту вітчизняного товаровиробника є тарифна ескалація, але її застосування у розвинених країнах зумовлює збереження технологічної відсталості країн, які вже стоять на шляху до ринкової економіки, адже унеможливило доступ виробленої ними готової продукції на ринки таких країн. Багато країн світу поруч зі стимулювання експорту та сприянням розвитку національного виробництва не створюють перешкод і для імпортних товарів.

Митний тариф Польщі передбачає чотири види митних ставок: основні (конвенційні), преференційні, автономні та знижені. Знижені ставки застосовуються для країн, які підписали угоди про вільну торгівлю з Польщею – це країни СЕФТА, члени ЕФТА, держави Балтії. Саме ці ставки переважно застосовуються при митному оформленні. Стрімка лібералізація митно-тарифної політики цієї держави послабила фіскальну функцію митного тарифу та обмежила можливість застосування протекціоністських заходів. В цілому можна зазначити, що, на відміну від українського законодавства, норми митного законодавства Польщі та порядок застосування інструментів митно-тарифного регулювання дуже наближені до вимог та норм Європейського Союзу, незважаючи на те, що кількість нормативно-правових актів, що потребувала гармонізації у країнах Центральної та Східної Європи, складала до 1,5 тисячі.

В Угорщині, аналогічно до Польщі, митно-тарифна політика здійснюється за нормами ЄС, а митне оформлення – на основі Єдиного адміністративного документа, що застосовується у країнах ЄС [6].

Митна політика Угорщини, так само, як і інших нових країн – членів ЄС, що належали до комуністичного табору (Словенія, Словаччина), характеризується перехідним станом від політики захисту національної економіки від імпортової

експансії до лібералізації торговельної політики під тиском СОТ, намаганням уникнути різкого зниження митних ставок та зберегти елементи державної підтримки сільського господарства та інших вразливих галузей економіки.

Суттєва відмінність митно-тарифного регулювання в Україні від провідних країн світу полягає у надзвичайно розгалуженій товарній номенклатурі зовнішньоекономічної діяльності. Така ситуація створює потенційну можливість для зловживань суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності шляхом декларування товару не за своїм кодом з метою сплати меншої суми платежів.

Для реалізації намагань України інтегруватися до ЄС та посилити співпрацю з провідними світовими економічними організаціями, слід внести зміни у національне законодавство та використовувати лише ті інструменти митно-тарифного регулювання, які не лише не суперечать принципам СОТ та ЄС, але і здатні захистити економічні інтереси України. Тобто слід взяти на озброєння досвід країн, які нещодавно приєдналися до ЄС, а саме поступово зменшувати митні ставки відповідно до домовленостей із СОТ, при цьому не відмовляючись від захисту вразливих галузей економіки (АПК, машинобудування, харчова промисловість). Вступ України до ЄС передбачає уніфікацію та врегулювання питань здійснення митної справи. Для економії витрат часу при розмитненні товарів, зменшення розбіжностей між митними процедурами країн світу слід запровадити наступне:

- об'єднати наявні системи контролю за експортом, імпортом і транзитом у єдину систему;
- увести систему єдиного обліку торгівців із реєстрацією тільки в одній країні;
- надати суб'єктам ЗЕД можливість використання місць єдиного електронного доступу для оформлення зовнішньоекономічних операцій;
- проводити всі фактичні перевірки товару в один час і в одному місці;
- забезпечити обмін електронною інформацією між усіма органами й суб'єктами, що беруть участь у зовнішньоекономічних операціях;

– відбір товарів для митного догляду на прикордонних і внутрішніх пунктах митного оформлення проводити на основі автоматизованого аналізу ризиків;

– збирання, повернення, звільнення від платежів здійснювати уповноваженим суб'єктом у тому місці, де товар зареєстрований і де перебувають на нього документи;

– створити єдине середовище для митниці й торгівлі для подання митної декларації в електронному вигляді зі свого місця розташування незалежно від країни відправлення або ввезення товарів;

– проводити електронний обмін інформацією між митними пунктами пропуску на території усього ЄС, де вона необхідна для митних процедур [7].

Висновки. Головним напрямком забезпечення ефективності митного регулювання України є легалізація та детінізація ЗЕД в Україні, орієнтовані на збільшення привабливості прозорості та добросовісної зовнішньоекономічної діяльності через скорочення бюрократичних, часових, технологічних та матеріальних витрат суб'єктів ЗЕД при перетині вантажами кордону України з одночасним посиленням відповідальності й санкцій за не добросовісні дії та зловживання. На даному етапі митним органам потрібно як найшвидше наблизитися до європейських стандартів здійснення митно-тарифного регулювання. Це допоможе ефективно здійснювати митні процедури з найменшими затратами часу.

Україна має приділяти особливу увагу зовнішнім джерелам надходжень до державного бюджету, оскільки перебудова економіки впродовж останніх років призвела до падіння виробництва, а це зменшує базу податкових надходжень від внутрішніх джерел. Система митного регулювання в Україні має забезпечити сприятливі умови для адаптації національної економіки до більш гострої міжнародної конкуренції внаслідок приєднання до системи глобального регулювання і вільного переміщення ресурсів та поступове включення її економіки до глобальних та європейських економічних процесів.

Список літератури:

1. Стіпахно. Поняття про сутність митного тарифу / Стіпахно // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 2. – С. 95-98.
2. Войтов С.Г. Структурна детермінація митно-тарифного регулювання / С.Г. Войтов // Економічний часопис. – XXI. – 2012. – № 9-10. – С. 21-24.
3. Митна політика // Наукові праці НДФІ. – 2016. – № 8.
4. Чорний В.Б. Історико-правові аспекти розвитку митної справи на поділлі з найдавніших джерел // Митна справа. – 2009. – № 3(57). – С. 30.
5. Пісьмаченко Л. Митно-тарифне регулювання як засіб захисту економічних інтересів держави у сфері зовнішньої торгівлі / Л. Пісьмаченко // Економіка та держава. – 2007. – № 12. – С. 49-52.
6. Гуцу С.Ф. Проблеми митного регулювання в Україні в умовах євроінтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/GCH/2013/GCH413/pdf/15.pdf>.
7. Мартинюк О. Фактори та умови реалізації ефективної митної політики // Збірник наукових праць. Вип. 35 / Відп. ред. – доктор економічних наук В.С. Новицький. – Київ: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2012. – С. 26-32.

Голинский Ю.О., Павелчак А.В.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ТАМОЖЕННО-ТАРИФНОЕ РЕГУЛИРОВАНИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И ЕГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ

Аннотация

Таможенный тариф является одним из самых распространенных регуляторов внешнеэкономической деятельности. С его помощью почти все страны мира решают различные задачи: от защиты отечественного производителя к пополнению государственного бюджета за счет средств, изъятых на границе. Таможенный тариф считается ценовой категорией, которая требует индивидуального подхода к обоснованию пошлины за каждым конкретным товаром на основе анализа национальных и международных расходов и цен. Следовательно, в статье исследованы особенности таможенно-тарифного регулирования внешнеэкономической деятельности в Украине и пути его совершенствования.

Ключевые слова: тариф, пошлина, регулирования, таможенное дело, внешнеэкономическая деятельность.

Holynskyy Yu.O., Pavelchak A.V.

Ivan Franko National University of Lviv

CUSTOMS-TARIFF REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY AND ITS IMPROVEMENT

Summary

Customs tariff is one of the most commonly regulator of foreign trade activities. With its help, almost all countries of the world solve various tasks: from protecting a domestic producer to replenishing the state budget at the expense of funds withdrawn at the border. The customs tariff is considered a price category, which requires an individual approach to justify the duty for each specific product on the basis of analysis of national and international costs and prices. Thus, in the article the features of customs-tariff regulation of foreign economic activity in Ukraine and ways of its improvement are investigated.

Keywords: tariff, customs, regulation, foreign economic activity.